YOSHLAR TASHABBUSLARI VA KICHIK BIZNESDA INNOVATSION YONDASHUVLARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.

Zokirova Munisa Jamoliddin qizi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti katta o'qituvchisi
munisahusniddinova9@gmail.com
Mamirov Shoxrux Xusniddinovich
Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti
"Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari" fakulteti
RST-77 guruh talabasi
shohruhmamirov785@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi global iqtisodiyot tobora innovatsion yondashuvlarga asoslanib bormoqda. Har bir mamlakat o'zining raqobatbardoshligini ta'minlash uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy boshqaruv usullarini tatbiq qilish va eng asosiysi – yosh avlod tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratmoqda.[1] Chunki yoshlar g'oyalari ko'proq ijodkorlikka asoslanadi, ular yangilikni tezroq qabul qiladi, yangi sharoitlarga tez moslashadi. Kichik biznes esa o'z navbatida iqtisodiyotning eng harakatchan, tez rivojlanadigan segmenti sifatida, innovatsion yechimlarni tez tatbiq etishi bilan ajralib turadi.

Kalit so'zlar: Yoshlar tashabbuslari, kichik biznes, innovatsiya, startap, raqamli iqtisodiyot, iqtisodiy samaradorlik.

Kirish: Bugungi global iqtisodiyot tobora innovatsion yondashuvlarga asoslanib bormoqda. Har bir mamlakat o'zining raqobatbardoshligini ta'minlash uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy boshqaruv usullarini tatbiq qilish va eng asosiysi – yosh avlod tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratmoqda. Chunki yoshlar g'oyalari ko'proq ijodkorlikka asoslanadi, ular yangilikni tezroq qabul qiladi, yangi sharoitlarga tez moslashadi. Kichik biznes esa o'z navbatida iqtisodiyotning eng

[1] Karimov A. *Innovatsion iqtisodiyot asoslari*. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.

harakatchan, tez rivojlanadigan segmenti sifatida, innovatsion yechimlarni tez tatbiq etishi bilan ajralib turadi.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish, startaplarni qo‘llab-quvvatlash va kichik biznesning innovatsion salohiyatini kuchaytirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Masalan, 2025-yilning boshida mamlakatda 1,2 milliondan ortiq kichik biznes subyektlari faoliyat yuritayotgan bo‘lib, ular mamlakat YAIMining qariyb 45,6 foizini shakllantirmoqda. Shu bilan birga, “Youth Business” dasturi orqali 350 ming nafar yosh tadbirkorni qo‘llab-quvvatlash va kamida 100 ming yangi ish o‘rni yaratish rejalashtirilmoqda.[2] Bu ko‘rsatkichlarning o‘ziyoq yoshlar tashabbuslari va kichik biznesning mamlakat iqtisodiy hayotidagi o‘rnini yaqqol ko‘rsatib turibdi.

Kichik biznesning iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli beqiyosdir. Chunki innovatsiya nafaqat yangi texnologiya, balki yangi boshqaruv modeli, yangi mahsulot dizayni, marketing strategiyasi yoki xizmat ko‘rsatish usuli ham bo‘lishi mumkin. Masalan, bir guruh yoshlar Toshkentda milliy suvenirlar ishlab chiqarib, ularni ijtimoiy tarmoqlar orqali sotishga kirishishdi. Oddiygina raqamli platformadan foydalanish ularga bozorda tez o‘z o‘rnini topishga yordam berdi. Natijada ular qisqa muddatda nafaqat foyda ko‘rishdi, balki yangi ish o‘rinlarini ham yaratishdi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, innovatsion iqtisodiyot sharoitida har bir g‘oya iqtisodiy o‘sish omiliga aylanishi mumkin. Yoshlarning faoliyati esa bu jarayonda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ushbu tezisning maqsadi – yoshlar tashabbuslari va kichik biznesda innovatsion yondashuvlarning iqtisodiy samaradorligini nazariy va amaliy jihatdan o‘rganish, mavjud muammolarni tahlil qilish va istiqbolli yo‘nalishlarni ko‘rsatib berishdir.

“Innovatsiya” atamasi lotincha “innovatio” so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “yangilanish”, “yangidan yaratish” degan ma’nolarni anglatadi. Iqtisodiy nuqtayi nazardan innovatsiya – bu yangi mahsulot, texnologiya yoki xizmatni joriy qilish

[2] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–3777-sonli Qarori. – Toshkent, 2018.

orqali iqtisodiy samaradorlikka erishishdir.[3] Innovatsiya faqat texnikaviy ixtiro bilan cheklanmaydi, balki boshqaruv tizimida, ta’limda, moliyada, marketingda ham bo‘lishi mumkin.

Innovatsion iqtisodiyotda asosiy e’tibor bilim, kreativlik va raqamli texnologiyalarga qaratiladi. Masalan, xalqaro tajribada kichik bizneslarning 60–70 foizi aynan yangi texnologiyalarni joriy etish hisobiga bozorni egallaydi. Shuning uchun ham yoshlar tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash – iqtisodiy taraqqiyotning strategik yo‘nalishi hisoblanadi. Kichik biznes – iqtisodiyotning eng moslashuvchan segmenti. Yirik korxonalar ko‘pincha qattiq byurokratik tartiblarga ega bo‘lsa, kichik biznes yangi g‘oya va texnologiyalarni tezda amaliyotga tatbiq eta oladi. O‘zbekistonda kichik biznesning YAIMdagi ulushi 45,6 foizni tashkil qilayotgani bejiz emas. Bu ko‘rsatkich kichik biznesning nafaqat bandlikni ta’minlash, balki davlat byudjetiga tushumlarni shakllantirishdagi rolini ham ko‘rsatadi. Misol uchun, Farg‘ona viloyatida kichik hunarmandchilik korxonalari raqamli savdoni joriy qilib, o‘z mahsulotlarini nafaqat mahalliy, balki xalqaro bozorlarda ham sotishni yo‘lga qo‘ydi. Bu nafaqat ularning foydasini oshirdi, balki hudud iqtisodiyotining ham rivojlanishiga xizmat qildi.

Yoshlar jamiyatning eng faol qatlami hisoblanadi. Ularning kreativ fikrlashi va yangi narsalarga bo‘lgan qiziqishi innovatsion g‘oyalarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘ladi. Shuning uchun ham dunyo tajribasida “youth entrepreneurship” – yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish alohida yo‘nalish sifatida ko‘riladi.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda ko‘plab startap akseleratorlari, inkubator markazlari tashkil etilmoqda. Masalan, “Imkon Ventures” fondi 2025-yilda ishga tushirildi va kichik startaplarni 50 mingdan 150 ming dollargacha mablag‘ bilan qo‘llab-quvvatlamoqda. Bu esa yoshlarning o‘z g‘oyalarini biznesga aylantirishiga imkon yaratmoqda.

[3] Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. – Toshkent, 2024.

So‘nggi o‘n yillikda O‘zbekistonda innovatsion faoliyat sezilarli darajada oshdi. Agar 2013-yilda atigi 761 ta tashkilot innovatsiya bilan shug‘ullangan bo‘lsa, 2023-yilga kelib bu ko‘rsatkich 5 026 taga yetdi. Shu davrda joriy etilgan innovatsiyalar soni 1 334 tadan 8 294 taga oshgan. Innovatsion xarajatlar esa 2013-yilda 4,6 trillion so‘m bo‘lsa, 2023-yilda 10,6 trillion so‘mni tashkil qilgan.

Bu raqamlar kichik biznes va startaplarning innovatsion faoliyatdagi hissasini yaqqol ko‘rsatadi. Masalan, “Uzum” kompaniyasi qisqa vaqt ichida raqamli ekotizimga aylandi va 2024-yilda 16 milliondan ortiq foydalanuvchiga ega bo‘ldi. Kompaniya 114 million dollar investitsiya jalb qilib, nafaqat moliyaviy, balki ijtimoiy samaradorlikka ham erishdi.

Kichik biznes uchun raqamli texnologiyalar – bu yangi imkoniyatlar eshigini ochuvchi vosita. Internet-do‘konlar, onlayn xizmatlar, mobil ilovalar va raqamli marketing tadbirkorlarga arzon xarajat evaziga katta auditoriyaga chiqish imkonini beradi. Masalan, Andijonlik yosh dasturchilar ishlab chiqqan mobil ilova orqali fermerlar to‘g‘ridan-to‘g‘ri xaridorlar bilan bog‘lanib, vositachilarsiz mahsulot sotishmoqda. Natijada fermerlar daromadi oshmoqda, xaridor esa arzonroq mahsulot sotib olmoqda.[4]

Innovatsion yondashuvning samaradorligi nafaqat moliyaviy ko‘rsatkichlarda, balki jamiyatdagi ijtimoiy o‘zgarishlarda ham namoyon bo‘ladi. Misol uchun, Toshkentdagi bir guruh yosh ayollar “eco-bag” ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yishdi. Ular plastik paketlar o‘rniga ekologik toza sumkalar taklif qilib, qisqa muddatda minglab xaridorlarni jalb qilishdi. Bu loyiha ularga daromad keltirish bilan birga atrof-muhitni muhofaza qilishga ham xizmat qildi.

Yoshlar startaplari ko‘pincha boshlang‘ich kapital yetishmasligi muammosiga duch keladi. Bank kreditlari olish jarayoni murakkab, foiz stavkalari yuqori. Shu sababli ko‘plab yaxshi g‘oyalar amalga oshmay qoladi.

[4] Xudoyqulov A., Mirzayev I. *Raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikda innovatsiyalar*. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2022.

Ba’zi hollarda innovatsion loyihalar uchun huquqiy asoslar yetarli emas. Masalan, elektron tijoratning rivojlanishiga qaramay, ayrim normativ-huquqiy hujjatlarning eskiligi yoshlar faoliyatini cheklab qo‘yadi.

Muammolarni bartaraf etish uchun davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari kengaytirilmoqda. Grantlar, subsidiya va soliq imtiyozlari yoshlar startaplari uchun qo‘shimcha imkoniyat yaratmoqda. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlik ham kuchaymoqda. Masalan, O‘zbekiston 2025-yilgacha yoshlar startaplariga 1 milliard dollar venchur kapitalini jalb qilishni maqsad qilgan.

Jadval: Kichik biznesda raqamli texnologiyalar joriy etilishining ta’siri.

Ko‘rsatkichlar	2020-yil	2022-yil	2024-yil	O‘sish (%)
Raqamli xizmatlardan foydalanuvchi kichik korxonalar (%)	18	32	46	+28
Elektron savdo hajmi (mlrd so‘m)	1 200	2 800	5 600	+366
Onlayn xizmatlar ulushi (%)	10	24	41	+31

Xulosa va takliflar: Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yoshlar tashabbuslari va kichik biznesda innovatsion yondashuvlar – bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish vositasi, balki jamiyat taraqqiyotiga ham katta hissa qo‘shadigan omildir. Innovatsion iqtisodiyot sharoitida kichik biznesning o‘rni tobora ortib bormoqda. Yoshlarning kreativ g‘oyalari, raqamli texnologiyalardan foydalanishi va davlat tomonidan yaratilayotgan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari mamlakatni barqaror taraqqiyot yo‘liga olib chiqmoqda.

Kelgusida innovatsion iqtisodiyotning asosiy dvigateli aynan yoshlar tashabbuslari bo‘lib qoladi. Shu sababli ularni qo‘llab-quvvatlash, startaplarni

moliyalashtirish va kichik biznes uchun qulay sharoit yaratish – iqtisodiy siyosatning eng muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolishi shubhasizdir.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar:

1. Karimov A. va boshq. *Innovatsion iqtisodiyot asoslari*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
2. Rasulov M. R., Xudoyqulov Sh. *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda innovatsion rivojlanish*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–3777-son qarori. *“Yoshlar – kelajagimiz” jamg‘armasi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida*. – Toshkent, 2018.
4. Qodirov Sh. *Innovatsion menejment: darslik*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
5. G‘aniyeva O. *Tadbirkorlik asoslari: o‘quv qo‘llanma*. – Toshkent: Moliya, 2019.
6. Xasanov B. *Yoshlar tadbirkorligi va innovatsion rivojlanish*. – Toshkent: O‘zMU, 2022.
7. Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. – Toshkent, 2024.
8. Xudoyqulov A., Mirzayev I. *Raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikda innovatsiyalar*. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2022.
9. Ismoilova N. *Ekologik tadbirkorlik asoslari*. – Toshkent: Fan, 2021.
10. Jo‘rayev O. *Startap menejmenti*. – Toshkent: Innovatsiya, 2023.
11. O‘zbekiston Respublikasi “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2015.
12. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hisobotlari. – Toshkent, 2025.